

een opsomming van feiten. De geschiedenis van de verhoudingen tussen katholieken en protestanten in Nederland in de negentiende eeuw kan pas worden onderzocht, wanneer de confrontaties tussen katholiek en protestant geplaatst worden in een historische context van tijd en plaats en vanuit die context worden begrepen. Een structurerend paradigma als dat van 'gevestigden-buitenstaanders'

6. HET BEELD VAN DE ANDER IN GESCHIEDENISSCHOOLBOEKJES

Schoolboekjes geven iets weer van de onderwijspraktijk. Deze beïnvloedt het volk vroegtijdig. Bij deze maatschappelijke functie van de school past maatschappij- en ideologiekritiek.

In 'vaderlandse geschiedenis' krijgen de leerlingen van het lager of basisonderwijs beelden mee van de natie én van de diverse groeperingen binnen het vaderland. De controverse tussen protestanten en roomsen in de negentiende eeuw weerspiegelt zich ook enigermate in de schoolboekjes.

Deze boekjes bieden veelal een chronologisch-narratieve geschiedenis: staatkundig-dynastiek-militair plus vaak wat kerkpolitiek en beschavingsgeschiedenis. Het is vooral een geschiedenis van Willem van Oranje, zeehelden en andere voormannen. Voor liberalen en calvinisten hebben Opstand en z.g. Gouden Eeuw een voorkeur, voor katholieken soms de Middeleeuwen. Deze laten leggen de nadruk op hun oudste rechten als Nederlands burger - dat tegen de verdenking, dat zij 'nationaal beneden de maat' zouden zijn.

De visies op geschiedenis lopen uiteen van 'Gods Hand in de Historie' tot een liberaal-burgerlijke vooruitgangsidee.

Voor de negentiende eeuw kan men o.a. vierhonderd titels vinden. Selectieprobleem: vooral in de eerste decennia zijn ze moraliserend; zij geven historische exempla ter lering en waarschuwing. Zijn dat dan nog geschiedenisboekjes? Methodisch zijn de leerboekjes en tijdtafels sterk reproductief. Daarnaast benadrukt men het vertellen, naast en vóór het lezen van het schoolboek. Na 1857 lijkt het oude moraliseren, het aankweken van vooral nationale deugden, te wijken. Men brengt alleen (veel) kennis over van het nationale verleden. Overheersend is de trots op het eigen vaderland of op 'God-Vaderland-Oranje'. Klein alternatief is een maatschappijgeschiedenis; of men trekt zich terug op een bescheidener voorbereidende geschiedenis (het kind moet eerst voorstellingen en begrippen leren). Dit is vaak